

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้รอบคอบแล้ว สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ คือ

ทฤษฎีตัดสินความงามทางสุนทรียศาสตร์นั้นหลักๆแล้วมีอยู่ ๓ ทฤษฎี และมีเกณฑ์การตัดสินที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ๓ ทฤษฎีนั้นคือ ทฤษฎีจิตวิสัยนิยมหรืออัตวิสัย เป็นทฤษฎีที่มีเกณฑ์ตัดสินความงามโดยเน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของบุคคลหรือใช้ความรู้สึกของบุคคลเป็นเครื่องตัดสินความงาม มีมาตรการตัดสินความงามที่ไม่ตายตัว ส่วนทฤษฎีปรัวิสัยนิยมหรือวัตถุนิยม เชื่อว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ เป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัวและอยู่ในวัตถุมาตั้งแต่แรก โดยไม่ขึ้นกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และมีเกณฑ์ตัดสินที่แน่นอนและตายตัวที่จะใช้วัดความงาม และทฤษฎีสัมพัทธนิยม เป็นทฤษฎีที่อยู่กึ่งกลางระหว่างจิตวิสัยนิยมกับวัตถุวิสัยนิยม เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งจิตใจของมนุษย์และวัตถุทางสุนทรียะ โดยเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวหนึ่ง หากแต่เป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิกิริยาตอบสนองในสัดส่วนที่พอๆ กัน

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นเจดีย์ที่ใช้ศิลปะผสมผสานระหว่างภาคกลาง และภาคอีสานของประเทศไทย คือ ระหว่าง พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นศิลปะที่กลมกลืนบนลวดลาย ลีลนหลากหลายงดงามตามแบบของสมัยใหม่ เป็นมหาเจดีย์เกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของหลวงปู่ศรี มหาวิโร และประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์นั้นมีทั้งแบบนูนต่ำ นูนสูง และแบบลอยตัว รวมทั้งลวดลายต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่รอบๆพระพุทธรูปรูปหล่อพระเกจิอาจารย์ต่างๆ หรือตามเสาตามเพดาน ประติมากรรมเหล่านี้เป็นศิลปะแบบโบราณที่ใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการสร้างสรรค์ขึ้นมาจึงทำให้ได้งานประติมากรรมที่สวยงามและลงตัว ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนา

เมื่อทำการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลทั้ง ๓ ชั้น ความงามของประติมากรรมในชั้นที่ ๑ ตามหลักจิตวิสัยนี้ เป็นความงามที่เกิดขึ้นจากภาวะที่จิตเข้าไปรับรู้วัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วค้นหาความงามของวัตถุนั้นด้วยประสบการณ์เรื่องความงามที่จิตได้สั่งสมไว้ เมื่อเรามองวัตถุนั้นด้วยประสบการณ์หรือมองอย่างเข้าใจในเรื่องราวในประติมากรรมที่อยู่ตรงหน้าเราแล้วปล่อยอารมณ์ความรู้สึกของเราไปตามเรื่องราว ก็จะพบว่าประติมากรรมนี้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากจินตนาการของช่าง มาเป็นรูปเป็นร่าง ผ่านทางเส้น สี และแสง ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนดูแล้วเย็นสบายตาและการจัดพื้นที่ได้อย่างเป็นสัดส่วนลงตัว เพราะความงามนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ที่ชมศิลปะนั้น

ส่วนความงามของประติมากรรมในชั้นที่ ๒ ตามหลักปรัญชาวิสัยนิยมหรือวัตถุนิยมพบว่า ความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นศิลปวัตถุที่มีความงามอยู่ในตัวของวัตถุ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะวัตถุต่างๆที่นำมาสร้าง มาแกะสลัก หรือมาปั้นนั้นเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าสมบัติที่ดีในตัวของมันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นปูน ทราย เรซิน หรือสีทอง เป็นต้น เพราะความงามเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับอยู่ภายนอกโดยไม่ขึ้นกับจิตหรือจินตนาการของผู้ใด

ความงามของประติมากรรมในชั้นที่ ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วยเกณฑ์ตัดสินความงามของสัมพัทธนิยม พบว่า ประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เป็นความงามนี้เป็นความงามที่เป็นธรรมชาติ คือเป็นความงามที่เกิดขึ้นกลางธรรมชาติป่าเขา และความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวอำเภอหนองพอก ที่เป็นความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นความงามที่เกิดขึ้นจากขบวนการทางจิตใจผสมผสานกันกับวัสดุที่มีคุณภาพเมื่อสำเร็จออกมาเป็นประติมากรรมแล้ว เมื่อได้ชมได้พบเห็นทำให้เกิดความรู้สึกแปลกตาเกิดความทึ่ง และปลื้มใจในความสวยงามของศิลปะที่แสดงออกมาลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของไทยกลายเป็นประติมากรรมที่ทรงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนา ที่ให้เราได้ชมและได้ศึกษาในปัจจุบัน

หลังจากที่ได้วิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วยทฤษฎีความงามทางสุนทรียศาสตร์ทั้ง ๓ แล้ว ทำให้รู้ว่าทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะใช้ตัดสินความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คือ ทฤษฎี สัมพัทธนิยม ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นทฤษฎีที่เข้ากับความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวหนองพอกที่สุด จะเห็นได้จากจำนวนของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ที่ให้สัมภาษณ์คล้ายกับแนวคิดของสัมพัทธนิยมมากที่สุด

๕.๒ วิจารณ์การตัดสินความงามของเกณฑ์ตัดสินทางสุนทรียศาสตร์

ในการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ทั้ง ๓ ชั้น โดยใช้ทฤษฎีความงามทางสุนทรียศาสตร์ ๓ ทฤษฎี มาวิเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิสัยนิยม วิเคราะห์ชั้นที่ ๑ ปรวิสัยนิยม วิเคราะห์ชั้นที่ ๒ และสัพพัตถนิยมวิเคราะห์ชั้นที่ ๓ ซึ่งการวิเคราะห์ความงามในชั้นที่หนึ่งพบว่า ความงามนั้นเกิดขึ้นได้เพราะจิตของผู้ที่ชมงานศิลปะนั้น ไม่ใช่เพราะวัตถุ ซึ่งเป็นทฤษฎีหรือแนวคิดเรื่องความงามของกลุ่มอติวิสัยนิยม

อติวิสัย มีมุมมองว่า “ความงามเกิดขึ้นจากจิตใจแล้วถ่ายทอดสู่งานศิลป์” แท้จริงแล้วนั้นจิตไม่สามารถที่จะสร้างความงามขึ้นมาเองได้โดยไม่มีส่วนจากประสาทสัมผัส ที่จิตสามารถสร้างความงามขึ้นมาได้นั้นเป็นเพราะจิตได้รับข้อมูลต่างๆ จากประสาทสัมผัสแล้วค่อยนำมาประมวลผลเป็นความงามเท่านั้น เห็นได้ว่าคนเราเกิดมาทุกคนต่างมีความผูกพันหรือประสาทสัมผัสทุกๆ คน สาเหตุก็เพราะถ้าไม่มีประสาทสัมผัสก็ไม่สามารถสร้างความงามขึ้นได้เลย ฉะนั้นความงามจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเพราะจิตใจของมนุษย์อย่างเดียวอย่างที่นักปรัชญาของกลุ่มอติวิสัยนิยมกล่าว ดังข้อโต้แย้งของกลุ่มปรวิสัยหรือวัตถุนิยมที่ว่า ถ้าไม่มีวัตถุเราจะรู้จักความงามได้อย่างไร และกลุ่มจิตวิสัยก็ได้กล่าวว่าความงามเกิดขึ้นได้จากจินตนาการและประสบการณ์ของจิตที่ได้สั่งสมมา จากคำกล่าวนี้จึงทำให้มองเห็นความขัดแย้งในคำพูดนั้น คือ เจ้าประสบการณ์ของจิตนี้มันคือการที่จิตได้ไปสัมผัสกับความงามของวัตถุสิ่งของหรือความงามที่มันมีอยู่แล้วนอกจิตใจของมนุษย์หรือเปล่าจิตจึงได้รู้จักความงามขึ้นมา จากที่กล่าวมานี้จึงพอที่จะกล่าวได้ว่า แนวคิดของอติวิสัยนิยมไม่ถูกต้องนักที่บอกว่า ความงามเกิดขึ้นได้จากจิตใจของมนุษย์เพียงอย่างเดียว

ปรวิสัย มีมุมมองว่า “ความงามเป็นสิ่งที่อยู่กับวัตถุ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิต ถ้าวัตถุใดงามใครพบเจอเข้าก็ต้องบอกว่างาม” ความจริงแล้ว ความงามไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุเพียงอย่างเดียว เพราะความงามนั้นต้องอาศัยจิตด้วย คือถ้าไม่มีจิตมารับรู้ก็ไม่สามารถบอกได้ว่ามีความงาม อย่างที่เบิร์คเลย์ กล่าวว่า สิ่งที่มีอยู่ต้องรับรู้ได้ อีกอย่าง ถ้าความงามอยู่ที่วัตถุประติมากรรมเพียงอย่างเดียว คนที่มาต้องเห็นความงามประติมากรรมเป็นอย่างเดียวกันหรือเหมือนกัน แต่ทำไมคนที่มาชมกับมีความชอบไม่เหมือนกัน บางคนบอกว่าสวยงามจริงๆ แต่บางคนบอกว่าก็ดีบางบอกว่าก็งามนะ แต่บางคนบอกไม่งามไม่ชอบ เช่น คนที่มาชมประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความชอบแตกต่างกันเห็นความงามแตกต่างกัน ไปตามมุมมองของตนเอง นั่นก็แสดงว่าความงามไม่ใช่อยู่ที่วัตถุเพียงอย่างเดียว

สัพพัตถวิสัย มีมุมมองว่า “ความงามนั้นไม่มีเกณฑ์ตัดสินที่เป็นสากลเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อม” สัพพัตถนิยมจึงเสนอแนวคิดที่กึ่งกลางระหว่างทั้งสองโดยนำเอาแนวคิดทั้งสองมารวมกัน แล้วเสนอแนวคิดว่าความงามมีอยู่ทั้งในจิตและวัตถุโดยมี

สิ่งแวดล้อมคือความเชื่อของแต่ละสังคมในเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบด้วย การเพิ่มสภาพแวดล้อม คือ ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจปัญหาเรื่องความงามด้วยตัวเองที่ทำให้เกณฑ์ตัดสินความงามของสัมพัทธนิยมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น ถึงอย่างไรก็ตามเกณฑ์ตัดสินความงามของกลุ่มสัมพัทธนิยมก็ให้ได้เพียงความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะไม่มีเกณฑ์ตัดสินที่เด็ดขาดที่สามารถชี้ลงไปได้ว่าความงามจริงๆมันคืออะไร ความงามอยู่ที่ไหน คือ อยู่ที่ระดับความรู้หรือประสบการณ์ของจิตขนาดไหน และวัตถุนั้นมีคุณสมบัติในตัวเช่นไร นั่นเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยเห็นควรว่าให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพุทธประติมากรรม ซึ่งมีหลักเกณฑ์และเป้าหมายในการส่งเสริมอนุรักษ์ ต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงมรดกทางประติมากรรมในชุมชนทางตรงมากที่สุด ทั้งนี้การสื่อความหมายทางประติมากรรมต้องกระทำอย่างตรงประเด็นและเข้าใจง่ายระหว่างคนในชุมชนและผู้มาท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยผ่านสื่อต่างๆ อาทิ การศึกษาเครื่องมือสื่อสาร ตลอดจนอธิบายให้ทราบถึงข้อมูลทางประติมากรรม สิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้มีการสื่อความหมายกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะเพื่อให้มรดกทางประติมากรรมคงอยู่ได้นานๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ของพระพุทธรูปในภาคอีสานและศึกษาแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของช่างไทยคนสำคัญ
- ๒) ศึกษาวิเคราะห์หมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่มีต่อความงามทางสุนทรียศาสตร์ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
- ๓) ศึกษาการตีความประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
- ๔) วิพากษ์ความงามทางสุนทรียะของประติมากรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล